

Mgr Maria Kuzin
Zakład Dydaktyki Ogólnej i Systemów Edukacyjnych,
Instytut Pedagogiki Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego

Streszczenie pracy doktorskiej na temat:

Uwarunkowania autorytetu współczesnego nauczyciela w perspektywie narracyjnej

promotor: dr hab. Wojciech Walat, prof. UR

Problematyka autorytetu, jego kondycji i znaczenia we współczesnym społeczeństwie przewija się w wielu naukowych i medialnych dyskusjach. Sprowadzają się one do wniosku, iż postępuje powszechna dewaluacja wszelkich wartości, w tym autorytetów. Konstatuje się jednocześnie, iż społeczeństwo potrzebuje autorytetów, dotyczy to nie tylko dzieci i młodzieży, ale i dorosłych.

Współczesny zuniformizowany świat jest niechętny wszelkim tradycyjnym wartościom, zauważa się postępujący chaos aksjologiczny (często wspierany przez media), a młodzież – nierzadko poszukując autorytetów – znajduje w ich miejsce pusto brzmiące słowa i odkrywa brak fundamentalnych wartości zarówno w rodzinie, jak i w szkole czy w relacjach rówieśniczych. Można postawić pytanie, skąd współcześnie tyle niechęci do pedagogów, skąd zderzenie z jednej strony ich ogromnego poświęcenia, z drugiej – podrywanie ich autorytetu i brak szacunku do tego zawodu wyrażany przez ogół społeczeństwa: rodziców, uczniów, lokalne środowisko czy nawet samych nauczycieli. Uważa się, że sytuację tę spowodował okres „wielkich zmian”, mających często charakter rewolucyjny. Zmiany te wymusiły procesy transformacji ustrojowej, przejście od systemu realnego socjalizmu do systemu gospodarki rynkowej i społeczeństwa demokratycznego. Procesy te odbiły się szerokim echem na różnych aspektach życia człowieka, a na przestrzeni ostatnich trzech dekad szczególnie doświadczyła tego polska oświata. Zauważalne zmiany w szkolnictwie postępowyły już od 1989 r., wprowadzano reformy strukturalne i programowe w 1991, 1999 i 2017 r. Wraz z tymi zmianami wyraźnie uwidaczniała się dychotomia aksjologiczna mająca odzwierciedlenie w różnych obszarach życia społecznego, w tym w oświacie. Dała jednocześnie asumpt do zweryfikowania znaczenia autorytetu współczesnego nauczyciela na tle wspomnianych przemian oraz poszukiwania jego zrębów, wskazania czynników osłabiających go, ale też czynników wzmacniających.

Celem głównym niniejszej dysertacji było wskazanie czynników warunkujących autorytet współczesnego nauczyciela i określenie stopnia ich wpływu na podstawie badań sondażowych oraz nauczycielskich wspomnień zamieszczonych w pracach konkursowych. Badania dotyczące czynników budujących lub osłabiających autorytet nauczycieli będących w różnym wieku: młodych, będących w średnim i starszym wieku zostały ograniczone do konkretnego wycinka czasowego – od 1991 r. po drugą dekadę XXI w., ściśle do 2017 r.

Dla potrzeb niniejszej pracy zastosowano metodę sondażu diagnostycznego oraz analizę dokumentów wspomnieniowych. Sondaż diagnostyczny został przeprowadzony dwuetapowo: badanie wstępne – za pomocą wywiadu standaryzowanego i badanie rozszerzone w postaci wywiadu standaryzowanego przeprowadzonego jako ankieta internetowa. Drugą metodą wykorzystaną w badaniach była analiza dokumentów w postaci celowo napisanych przez nauczycieli narracji wspomnieniowych (dokumentów o charakterze autobiograficznym). Do analizy materiału narracyjnego posłużono się Kartą analizy narracji wspomnieniowych.

Niniejsza rozprawa składa się z trzech części. Część pierwsza ma charakter teoretyczny, wyjaśniono tam węzłowe zagadnienia związane z tematyką autorytetu nauczycielskiego. Scharakteryzowano w niej typologie autorytetu oraz czynniki warunkujące autorytet nauczyciela: osobowościowe, społeczno-kulturowe oraz wynikające z koncepcji pedagogicznej preferowanej w pracy dydaktyczno-wychowawczej przez nauczyciela. Część druga zawiera metodologiczne podstawy badań własnych. Sformułowano w niej przedmiot i cele badań, problemy badawcze oraz zmienne badań i ich wskaźniki oraz dokonano wyboru metod i narzędzi badawczych. Scharakteryzowano również materiał i próbę badawczą. Część trzecia ma charakter empiryczny. Zaprezentowano w niej wyniki badań sondażowych oraz analizę narracji wspomnieniowych, wskazując podobieństwa i różnice w wypowiedziach na temat czynników warunkujących autorytet nauczycielski trzech grup wiekowych nauczycieli oraz dokonano podsumowania badań analizując związek autorytetu nauczyciela z czynnikami osobowościowymi, społeczno-kulturowymi i preferowanymi przez nauczycieli koncepcjami pracy pedagogicznej. Na zakończenie tej części przedstawiono odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Praca zawiera wstęp, zakończenie, zestawienie bibliograficzne, aneks ze spisem tabel wyników surowych, wykresów, stron tytułowych i spisów treści dzieł dotyczących nauczycielskich konkursów wykorzystanych w tej pracy jako materiał badawczy.